

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА
НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 08 Право

Спеціальність: 081 Право

Освітньо-наукова програма: 081 Право

Статус дисципліни: вибіркова

Київ 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
	08 Право 081 Право <u>третій (освітньо-науковий)</u> <small>(назва СВО)</small>	Навчальний курс <u>2</u> <small>(номер)</small> Семестр <u>4</u> <small>(номер)</small> Вид контролю: <u>залік</u> <small>(екзамен, залік)</small>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>16</u> ; <small>(години)</small>		Лекції – <u>10</u> ; <small>(години)</small>
Семінарські заняття – <u>30</u> ; <small>(години)</small>		Семінарські заняття – <u>10</u> ; <small>(години)</small>
Практичні заняття – _____ ; <small>(години)</small>		Практичні заняття – _____ ; <small>(години)</small>
Лабораторні заняття – _____ ; <small>(години)</small>		Лабораторні заняття – _____ ; <small>(години)</small>
Самостійна робота – <u>104</u> ; <small>(години)</small>		Самостійна робота – <u>130</u> ; <small>(години)</small>
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Курсова робота – _____ <small>(кількість; № семестру)</small>		Курсова робота – _____ <small>(кількість; № семестру)</small>
Реферати (тощо) – _____ <small>(кількість; № семестру)</small>		Реферати – _____ <small>(кількість; № семестру)</small>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні» є формування у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії ґрунтовних теоретичних знань щодо загальних положень системи пенсійного забезпечення, рівнів пенсійної системи України та проблем їх запровадження, видів пенсій та умов їх призначення, відповідальності в сфері пенсійного забезпечення тощо, вироблення та удосконалення ними особливих умінь, практичних навичок, необхідних для здійснення ними наукової, науково-педагогічної та професійної діяльності в сфері права.

Завдання: У процесі вивчення дисципліни «Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні» здобувачі вищої освіти повинні:

- опанувати основні положення системи пенсійного забезпечення;
- засвоїти положення принципів пенсійного забезпечення;
- набути вміння та навички вірно тлумачити норми пенсійного законодавства і правильно їх застосовувати в конкретній життєвій ситуації;
- вміти здійснювати критичний аналіз правових явищ у сфері пенсійного забезпечення;
- здобувати навички правової аргументації власної позиції;
- синтезувати нові та комплексні ідеї, підходи до правового регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення з урахуванням євроінтеграційної складової усіх компонентів суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: актуальні проблеми філософії, актуальні проблеми цивільного права, актуальні проблеми цивільного процесуального права, актуальні проблеми трудового права, актуальні проблеми права соціального забезпечення.

Вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні» передбачає формування та розвиток у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії наступних компетентностей та досягнення результатів навчання.

Інтегральна компетентність (ІК):

ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК02. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними.
- ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.
- ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.

- ЗК06. Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й мобільність.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

- СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.

- СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

- СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.

- СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

- СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.

- СК08. Здатність тлумачити та застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.

- СК09. Здатність проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

- СК10. Здатність складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію в конкретній справі.

Результати навчання:

- РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.

- РН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

- РН10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження.

- РН11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

- РН14. Вміло тлумачити та ефективно застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.

- РН15. Якісно проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

- РН16. Демонструвати вміння складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію у конкретній справі.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Загальні положення системи пенсійного забезпечення

Загальна характеристика системи пенсійного забезпечення в Україні. Рівні пенсійної системи України (солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; система недержавного пенсійного забезпечення). Проблеми запровадження рівнів пенсійної системи України. Принципи пенсійного забезпечення.

Правовий статус застрахованих осіб. Правовий статус страхувальників.

Міжнародні двосторонні договори та угоди в сфері пенсійного забезпечення.

Тема № 2. Страховий стаж в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Поняття, ознаки та умови формування страхового стажу. Відмінність страхового стажу від трудового стажу. Страховий стаж як юридичний факт. Значення страхового стажу як підстави виникнення пенсійних правовідносин. Види страхового стажу. Періоди, з яких складається страховий стаж. Порядок та способи підтвердження страхового стажу. Особливості обчислення страхового стажу.

Тема № 3. Пенсійне забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Поняття і види пенсій у солідарній пенсійній системі. Поняття пенсії за віком. Обчислення розміру пенсій за віком. Умови призначення пенсії за віком. Розмір пенсії за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення.

Поняття пенсії по інвалідності. Умови призначення пенсії по інвалідності. Групи інвалідності. Розмір пенсії по інвалідності. Період, на який призначається пенсія по інвалідності. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.

Поняття та умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї. Виділення частки пенсії.

Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України.

Тема № 4. Порядок призначення, перерахунку та виплати пенсії. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Порядок звернення за призначенням (перерахунком) пенсії. Строки призначення пенсії. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії. Виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії. Індиксація та перерахунок пенсій у зв'язку із збільшенням середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України, та страхового стажу.

Виплата пенсії. Строки перерахунку та виплати пенсії. Виплата пенсії за минулий час. Виплата пенсії особам, які перебувають на повному державному утриманні. Припинення та поновлення виплати пенсії. Утримання надміру виплачених сум пенсій. Відрахування з пенсій. Виплата пенсії у разі виїзду за кордон. Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.

Порядок оскарження дій страховальників, виконавчих органів Пенсійного фонду. Відповідальність страховальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.

Тема № 5. Недержавне пенсійне забезпечення

Система, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди та їх види.

Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів. Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів. Пенсійні внески.

Пенсійний контракт і пенсійна схема. Порядок укладення та істотні умови пенсійного контракту. Дія пенсійного контракту. Поняття і типи пенсійних схем.

Види пенсійних виплат. Умови та строки здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії за рахунок пенсійних коштів учасника фонду. Пенсія на визначений строк. Пенсійна виплата, що здійснюється одноразово.

Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю	
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні заняття		Самостійна робота
Тема № 1. Загальні положення системи пенсійного забезпечення	30	4	6			20	залік
Тема № 2. Страховий стаж в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	2	6			20	
Тема № 3. Пенсійне забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	4	6			20	
Тема № 4. Порядок призначення, перерахунку та виплати пенсії. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	4	6			22	
Тема № 5. Недержавне пенсійне забезпечення	30	2	6			22	
Всього за семестр	150	16	30			104	

**4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Загальні положення системи пенсійного забезпечення	30	2	2			26	залік
Тема № 2. Страховий стаж в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	2	2			26	
Тема № 3. Пенсійне забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	2	2			26	
Тема № 4. Порядок призначення, перерахунку та виплати пенсії. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	30	2	2			26	
Тема № 5. Недержавне пенсійне забезпечення	30	2	2			26	
Всього за семестр	150	10	10			130	

4.2. Теми лекційних та семінарських занять

Тема № 1. Загальні положення системи пенсійного забезпечення

1. Загальна характеристика системи пенсійного забезпечення в Україні.
2. Рівні пенсійної системи України.
3. Проблеми запровадження рівнів пенсійної системи України.
4. Принципи пенсійного забезпечення.

Тема № 2. Страховий стаж в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Поняття, ознаки та умови формування страхового стажу.
2. Відмінність страхового стажу від трудового стажу.
3. Страховий стаж як юридичний факт.
4. Значення страхового стажу як підстави виникнення пенсійних правовідносин.
5. Види страхового стажу.

Тема № 3. Пенсійне забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Поняття і види пенсій у солідарній пенсійній системі.
2. Поняття пенсії за віком. Умови призначення пенсії за віком.
3. Поняття пенсії по інвалідності. Умови призначення пенсії по інвалідності.
4. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Тема № 4. Порядок призначення, перерахунку та виплати пенсії. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Порядок звернення за призначенням (перерахунком) пенсії.
2. Виплата пенсії. Строки перерахунку та виплати пенсії. Виплата пенсії за минулий час. Виплата пенсії особам, які перебувають на повному державному утриманні.
3. Припинення та поновлення виплати пенсії.
4. Відповідальність страхувальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб.
5. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Тема № 5. Недержавне пенсійне забезпечення

1. Система, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.
2. Недержавні пенсійні фонди та їх види.
3. Пенсійний контракт і пенсійна схема. Порядок укладення та істотні умови пенсійного контракту.
4. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

4.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Тема № 1. Загальні положення системи пенсійного забезпечення

1. Правовий статус застрахованих осіб.
2. Правовий статус страхувальників.
3. Міжнародні двосторонні договори та угоди в сфері пенсійного забезпечення.

Тема № 2. Страховий стаж в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Періоди, з яких складається страховий стаж.
2. Порядок та способи підтвердження страхового стажу.
3. Особливості обчислення страхового стажу.

Тема № 3. Пенсійне забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Обчислення розміру пенсій за віком.
2. Розмір пенсії за віком.
3. Мінімальний розмір пенсії за віком.
4. Групи інвалідності.
5. Розмір пенсії по інвалідності.
6. Період, на який призначається пенсія по інвалідності.
7. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.
8. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
9. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника.
10. Призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї.
11. Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України.

Тема № 4. Порядок призначення, перерахунку та виплати пенсії. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Строки призначення пенсії.
2. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії.
3. Виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.
4. Індексація та перерахунок пенсій у зв'язку із збільшенням середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України, та страхового стажу.
5. Порядок оскарження дій страхувальників, виконавчих органів Пенсійного фонду.
6. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.

Тема № 5. Недержавне пенсійне забезпечення

1. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів.
2. Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів.
3. Пенсійні внески.
4. Дія пенсійного контракту.
5. Поняття і типи пенсійних схем.
6. Види пенсійних виплат.
7. Умови та строки здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами.

5. Індивідуальні завдання

5.1. Теми рефератів

1. Виділення частки пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
2. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
3. Пенсійна виплата, що здійснюється одноразово в недержавному пенсійному забезпеченні.
4. Пенсія на визначений строк в недержавному пенсійному забезпеченні.
5. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення.
6. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії за рахунок пенсійних коштів учасника фонду.
7. Правові засади діяльності Пенсійного фонду України.
8. Призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї.
9. Система недержавного пенсійного забезпечення.
10. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
11. Діджиталізація в сфері пенсійного забезпечення.
12. Утримання надміру виплачених сум пенсій.
13. Відрахування з пенсій.
14. Виплата пенсії у разі виїзду за кордон.
15. Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.
16. Пенсійне забезпечення прокурорів та слідчих прокуратури.
17. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб.
18. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.
19. Пенсії за віком на пільгових умовах.
20. Пенсія як об'єкт пенсійних правовідносин.

5.2. Аналіз правових позицій ЄСПЛ, Верховного Суду, аналіз та розробка проєктів нормативно-правових актів (на вибір)

1. Проаналізуйте рішення Європейського суду з прав людини, які стосуються пенсійних виплат, та підготуйте реферативну доповідь.
2. Проаналізуйте постанови Верховного Суду, в яких викладено правову позицію Верховного Суду щодо розгляду окремих категорій справ, що виникають з пенсійних правовідносин.
3. Проаналізуйте проєкт законодавчого акту щодо врегулювання пенсійних відносин та підготуйте науково-правовий висновок.
4. Підготуйте проєкт нормативно-правового акта, що регулює пенсійні відносини, або розробіть пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

6. Методи навчання

Лекційні заняття з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні» проводяться з використанням мультимедійних презентацій. Для проведення бінарних занять («гостьових» лекцій) будуть запрошуватися провідні наукові, науково-педагогічні працівники інших закладів вищої освіти, наукових установ, практичні працівники.

В процесі проведення семінарських занять застосовуватиметься моделювання ситуативних задач, вирішення кейсів. Під час обговорення проблемних питань на семінарських заняттях обов'язковому аналізу підлягатимуть положення доктрини права соціального забезпечення, джерел права соціального забезпечення, зокрема рішень Європейського суду з прав людини, також аналізуватимуться постанови Великої Палати Верховного Суду, Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо вирішення конкретних справ, що виникають з правовідносин пенсійного забезпечення.

Для закріплення начального матеріалу складатимуться проєкти правових та процесуальних документів, а саме – ухвал, рішень, постанов суду в адміністративних справах, що виникають з правовідносин у сфері пенсійного забезпечення, тощо. Здобувачі вищої освіти готуватимуть проєкти нормативно-правових актів щодо врегулювання відносин, що виникають у сфері пенсійного забезпечення, науково-правові висновки на законопроєкти, що спрямовані на врегулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення.

7. Методи і форми контролю

Оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми права соціального забезпечення» включає в себе поточний та підсумковий контроль.

Загальна кількість балів з навчальної дисципліни 100 балів ECTS = поточний контроль 50 балів (семінарські заняття, СРС) + підсумковий контроль 50 балів.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належать: опитування на семінарських заняттях; вирішення кейсів; участь в дискусіях, веб-квестах, обговоренні доповідей, рефератів; підготовка рефератів та доповідей; тестування; виконання самостійних робіт. Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять з метою перевірки набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь, навичок та інших компетентностей з навчальної дисципліни. Результати поточного контролю оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Максимальна кількість балів на поточному контролі, які використовуються при розрахунку успішності здобувачів вищої освіти, становить 50 балів.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання з дисципліни «Актуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні». Для обліку результатів навчання використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи здобувачів вищої освіти. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, індивідуальних навчальних планах. *Присутність здобувачів вищої освіти при проведенні підсумкового контролю (заліку) є обов'язковою.* Максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзаміні), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів вищої освіти, становить 50 балів.

Контрольні питання до заліку

1. Загальна характеристика системи пенсійного забезпечення в Україні.
2. Рівні пенсійної системи України.
3. Проблеми запровадження рівнів пенсійної системи України.
4. Принципи пенсійного забезпечення.
5. Правовий статус застрахованих осіб.
6. Правовий статус страхувальників.
7. Міжнародні двосторонні договори та угоди в сфері пенсійного забезпечення.
8. Поняття, ознаки та умови формування страхового стажу.
9. Відмінність страхового стажу від трудового стажу.
10. Страховий стаж як юридичний факт.
11. Значення страхового стажу як підстави виникнення пенсійних правовідносин.
12. Види страхового стажу.
13. Періоди, з яких складається страховий стаж.
14. Порядок та способи підтвердження страхового стажу.
15. Особливості обчислення страхового стажу.
16. Поняття і види пенсій у солідарній пенсійній системі.
17. Поняття пенсії за віком.
18. Обчислення розміру пенсій за віком.
19. Умови призначення пенсії за віком.
20. Розмір пенсії за віком.
21. Мінімальний розмір пенсії за віком.

22. Поняття пенсії по інвалідності.
23. Умови призначення пенсії по інвалідності.
24. Групи інвалідності.
25. Розмір пенсії по інвалідності.
26. Період, на який призначається пенсія по інвалідності.
27. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.
28. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
29. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
30. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
31. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника.
32. Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України.
33. Порядок звернення за призначенням (перерахунком) пенсії.
34. Строки призначення пенсії.
35. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії.
36. Виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.
37. Індксація та перерахунок пенсій у зв'язку із збільшенням середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України, та страхового стажу.
38. Виплата пенсії.
39. Строки перерахунку та виплати пенсії.
40. Виплата пенсії за минулий час.
41. Виплата пенсії особам, які перебувають на повному державному утриманні.
42. Припинення та поновлення виплати пенсії.
43. Порядок оскарження дій страхувальників, виконавчих органів Пенсійного фонду.
44. Відповідальність страхувальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб.
45. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
46. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.
47. Система недержавного пенсійного забезпечення.
48. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.
49. Принципи недержавного пенсійного забезпечення.
50. Недержавні пенсійні фонди та їх види.
51. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів.
52. Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів.
53. Пенсійні внески в системі недержавного пенсійного забезпечення.
54. Пенсійний контракт і пенсійна схема.

55. Порядок укладення та істотні умови пенсійного контракту.
56. Дія пенсійного контракту в недержавному пенсійному забезпеченні.
57. Поняття і типи пенсійних схем в недержавному пенсійному забезпеченні.
58. Види пенсійних виплат в недержавному пенсійному забезпеченні.
59. Умови та строки здійснення пенсійних виплат недержавними пенсійними фондами.
60. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Оцінка «*відмінно*» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав всебічні та глибокі знання передбаченого робочою програмою матеріалу, законодавства, судової (адміністративної, нотаріальної) практики, рекомендованої робочою програмою курсу, проявив творчі здібності в розумінні, викладенні та використанні програмного матеріалу.

Оцінка «*добре*» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав повне знання передбаченого робочою програмою матеріалу, засвоїв основну літературу, рекомендовану робочою програмою курсу, виявив стабільний характер знань і здібності до їх самостійного набуття та оновлення в процесі самостійної підготовки до занять.

Оцінка «*задовільно*» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав знання основного матеріалу в обсязі робочої програми курсу, необхідному для професійної діяльності в сфері права, знайомому з основною літературою, рекомендованою робочою програмою курсу, проте припустився помилок у відповіді або показав поверхневе знання матеріалу. Ця оцінка виставляється і у разі недостатньо аргументованого викладення матеріалу, недостатньо чітко і послідовно висловленої відповіді.

Оцінка «*незадовільно*» виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив істотні прогалини у знанні основного програмного матеріалу, що виражається у незнанні основних понять та положень навчального курсу, в невмінні пов'язати теоретичний матеріал з аналізом положень чинного законодавства, юридичної практики.

Оцінювання самостійної роботи здійснюється за національною системою оцінювання («*відмінно*», «*добре*», «*задовільно*», «*незадовільно*»). Результати цієї роботи враховуються під час визначення загальної кількості балів за поточний контроль.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	визначення	Залікова оцінка
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	зараховано
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	зараховано
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з правом повторного складання підсумкового контролю	незараховано

- *90-100 балів (відмінно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував досконале знання основних понять і правових категорій; вміння вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати аргументовані, чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння системно аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати аргументовану позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність юридично грамотно і толерантно викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми;

- *82-89 балів (дуже добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував дуже добре знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом; вміння давати чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням певного обсягу рекомендованої літератури;

- *74-81 (добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував добре знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом з окремими помилками; вміння давати відповіді без суттєвих помилок на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *64-73 (задовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував задовільне знання основних понять і правових категорій; оперування категоріальним апаратом з помилками; недостатнє вміння давати відповіді на питання; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатню здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену використанням незначного обсягу рекомендованої літератури;

- *60-63 (достатньо)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував достатнє знання основних понять і правових категорій; оперування категоріальним апаратом з суттєвими помилками; недостатнє вміння давати відповіді на питання; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатню здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену використанням незначного обсягу рекомендованої літератури;

- *59 і менше (незадовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував незнання основних понять і правових категорій; нездатність оперування категоріальним апаратом; відсутність вміння давати відповіді на питання; нездатність аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; нездатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену невикористанням рекомендованої літератури.

10. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042.
5. Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння від 06.08.1982 р. URL: <http://ua-info.biz/legal/basebi/ua-hmwqvt.htm>
6. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_062
7. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 06.11.1990 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_329
8. Про мінімальні норми соціального забезпечення: Конвенція від 28.06.1952 р. № 102 URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_011
9. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

10. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
12. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р. № 16/98 *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23 Ст. 121.
13. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409
14. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18.05.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 33-34. Ст. 404
15. Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23 03.2000 р. №1584-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 24. ст.182.
16. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49-51. Ст. 356.
17. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.2014 р. № 1166-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Ст. 745.
18. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 4. Ст. 18.
19. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 348.
20. Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні: Закон України від 17 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №15. Ст.88
21. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 4. Ст.94
22. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
23. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45 Ст. 298
24. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 01.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 16. Ст. 200.
25. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 р. № 3668-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 12-13. Ст. 82
26. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5.11.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. Ст. 10.

27. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 03.07.1991 р. № 1282-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 42. Ст. 551.
28. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: Постанова правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1. *Офіційний вісник України*. 2005. № 52. Ст. 3383.
29. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова КМУ від 26.11.2014 р. № 675 *Офіційний вісник України*. 2014. № 97. Ст. 67.
30. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова КМУ від 24 червня 2016 р. № 461. *Офіційний вісник України*. 2016. № 60. Ст. 15.
31. Про затвердження Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»: Постанова КМУ від 13.02.2008 р. № 45. *Офіційний вісник України*. 2008. № 12. Ст.19.
32. Про передачу органам Пенсійного фонду України функції з призначенням і виплати пенсії деяким категоріям громадян: Постанова КМУ від 02.11.2006 р. № 1522 *Офіційний Вісник України*. 2006. № 44. Ст.126
33. Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова КМУ від 07.11.2007 р. № 1294 *Офіційний вісник України*. 2007. № 86. Ст.12
34. Правова доктрина України: у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
35. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

Додаткова

1. Безугла В. О. Соціальне страхування. навч. посіб./ Безугла В. О., Загірняк Д. М., Шаповал Л. П. К.: Центр учбової літератури, 2011. 208 с.
2. Боднарук М. І., Бурка А. В. Запобігання та протидія дискримінації в пенсійній системі України. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union*: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. Р. 1. Р. 426-441
3. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний. 3-тє вид., доп. і перероб. К.: Атіка, 2006. 380 с.
4. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: навчальний посібник / Н. Б. Болотіна. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 668 с.

5. Мокрицька Н.П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
6. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку: монографія / за ред. Михайла Шумила, Ірини Комоцької. Київ: Ніка-Центр, 2018. 516 с.
7. Пенсійні правовідносини в Україні: монографія / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. 276 с.
8. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. Х.: Видавництво «ФІНН», 2009. 434 с.
9. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
10. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2018. 1092 с.
11. Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком у солідарній пенсійній системі України: монограф. / І.Ю. Михайлова; наук. ред. Н.М. Хуторян. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. 188 с.
12. Проблеми застосування трудового та пенсійного законодавства: монографія / Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіна, М.М. Шумило та ін. К.: Ніка-Центр, 2015. 316 с.
13. Сташків, Б. І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посібник / Б. І. Сташків. К.: Знання, 2005. 405 с.
14. Шумило М.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців. монографія. К.: Ніка-Центр, 2010. 272 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/>.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. Напрями діяльності. Захист інтересів держави в Європейському суді. URL: <https://minjust.gov.ua/ndd>.
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України. URL: <https://ndi.academy/>.